

מבוא

- 13 א. כללי
- 13 ב. ממצאים עיקריים
- 17 ג. מקורות הנתונים, הסברים והגדרות

א. כללי

בפרסום זה מובאים נתונים על גני הילדים בישראל, ציבוריים ופרטיים, בשנת הלימודים תשס"ד (2003/04). הנתונים על גני משרד החינוך ומעונות היום מבוססים על קבצים מינהליים (של משרד החינוך התרבות והספורט ושל משרד התעשייה המסחר והתעסוקה), ואילו הנתונים על הגנים הפרטיים מבוססים על סקרים שנתיים שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בהזמנת משרד החינוך התרבות והספורט.

בפרסום יפורטו סוגי גני הילדים הציבוריים והפרטיים, לפי מגזר ופיקוח, ופרטים על אוכלוסיית הילדים בגילאי 0-6 בגנים אלה. כמו כן תיבחן השפעת ההנחות בשכר הלימוד על שיעורי הלמידה בגני משרד החינוך.

ב. ממצאים עיקריים

בשנת הלימודים תשס"ד ביקרו בגני הילדים 429,396 ילדים בגילאי 0-6, מהם 339,624 ילדים בגילאי 3-6 בגנים של משרד החינוך התרבות והספורט, 70,785 ילדים בגילאי 0-6 במעונות היום של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה ו-18,987 ילדים בגילאי 1-5 בגנים פרטיים.

בשנת תשס"ד היה שיעור הלמידה בקרב ילדים בגילאי 0-6, בכל סוגי הגנים, 450 לכל אלף ילדים. בגילאי 3-6 היה שיעור הלמידה 664 תלמידים לכל אלף ילדים, מהם 636 תלמידים לכל אלף ילדים בגני משרד החינוך.

הבסיס לחישוב שיעורי הלמידה של ילדים בגילאי 0-6 בכל גני הילדים (כולל מזרח ירושלים) הוא על פי אומדני אוכלוסייה לסוף שנת 2003.

הרוב המוחלט של הילדים בגיל 6 לומד בבתי-הספר היסודיים, על כן יורד שיעור הלמידה בגנים בגיל זה באופן משמעותי.

לוח א. - ילדים בגילאי 0-6 בכל סוגי גני הילדים, תשס"ד (כולל מזרח ירושלים)

גיל	סך הכל באוכלוסייה	סך הכל בגני הילדים	שיעור הלמידה (לאלף)
סך הכל	954,906	429,369	450
0	143,805	11,303	79
1	139,816	28,595	205
2	137,199	34,977	255
3	137,597	101,438	737
4	134,323	112,433	837
5	133,217	124,364	934
6	128,949	16,286	126

בשנת תשס"ד ביקרו בגני הילדים בחינוך העברי 343,971 ילדים, מהם 258,524 בגני משרד החינוך התרבות והספורט, 67,540 במעונות היום של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה ו-17,907 בגנים הפרטיים.

בגני הילדים בחינוך הערבי ביקרו 85,425 ילדים, מהם 81,100 בגני משרד החינוך התרבות והספורט, 3,245 במעונות היום של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה ו-1,080 בגנים הפרטיים.

לוח ב.- ממוצע ילדים בגן, לפי סוג הגן ומחוז, תשס"ד

בגנים פרטיים	מזה: בגנים ציבוריים			בכל הגנים	מחוז
	במעונות יום	בגני משרד החינוך(1)	ממוצע הילדים בגן		
25	44	31	33	32	ממוצע כללי
21	53	34	36	35	ירושלים
30	28	31	30	30	הצפון
27	40	30	31	31	חיפה
27	55	30	33	32	המרכז
24	70	31	35	34	תל אביב
23	40	31	33	32	הדרום
18	40	33	34	34	יהודה ושומרון
-	36	25	29	29	חבל עזה

(1) בגני משרד החינוך בחינוך העברי היו בממוצע כ-30 ילדים בגן ובחינוך הערבי כ-33.

גני משרד החינוך

גני משרד החינוך מיועדים לילדים בגילאי 3-6.

בחינוך העברי, בגנים שבפיקוח ממלכתי ביקרו 129,558 ילדים ב-4,710 גנים, בגנים שבפיקוח ממלכתי-דתי ביקרו 51,266 ילדים ב-1,871 גנים ובגנים שבפיקוח חרדי ביקרו 77,558 ילדים ב-1,940 גנים.

בחינוך הערבי ביקרו 81,100 ילדים ב-2,425 גנים.

שיעורי הלמידה ושכר הלימוד בגני משרד החינוך

בשנים תשנ"ח עד תשס"ד חלה עלייה בשיעורי הלמידה בגיל 3 בחינוך העברי ובחינוך הערבי. בחינוך הערבי נצפתה עלייה של פי 2.6 בשיעור הלמידה בשנים אלה (לוח ג). את העלייה בשיעורי הלמידה ניתן ליחס, בין השאר, ל"צו לימוד חובה, התשנ"ט – 1999". באמצעות הצו מעניק משרד החינוך פטור, מלא או חלקי, מתשלום שכר לימוד בגנים לגילאי 3-4 (גני חובה וטרום-חובה) במקרים הבאים:

שיקום שכונות, יישובי קו העימות, יישובי עדיפות לאומית א', יישובים באשכול 1 ו-2¹ (שאוכלוסייתם מוגדרת כבעלת רמה חברתית-כלכלית נמוכה ביותר, כשהמדרג הוא בין 1 ל-10), שבעת היישובים (בית שמש, עפולה, עכו, מגדל העמק, נצרת עילית, קריית גת וכרמיאל) וילדי החינוך המיוחד המשובצים בגני חינוך מיוחד.

1 על פי אפיון הרשויות המקומיות וסיווגן לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2001.

לוח ג.- ילדים בגיל 3 באוכלוסייה ובגני משרד החינוך, לפי שנת לימודים ומגזר

שנת לימודים	חינוך עברי			חינוך עברי		
	שיעור הלמידה (לאלף) בגני משרד החינוך	סך הכל בגני משרד החינוך	סך הכל ילדים באוכלוסייה	שיעור הלמידה (לאלף) בגני משרד החינוך	סך הכל בגני משרד החינוך	סך הכל ילדים באוכלוסייה
תשנ"ח	214	7,056	32,950	655	55,456	84,726
תשנ"ט	204	7,288	35,652	685	58,728	85,782
תש"ס	321	11,343	35,349	615	54,830 (1)	89,163
תשס"א	445	16,094	36,196	711	65,211	91,703
תשס"ב	420	16,223	38,662	627	59,098	94,218
תשס"ג	517	19,971	38,658	672	63,659	94,703
תשס"ד	560	22,688	40,488	686	66,632	97,109

(1) הירידה במספר הילדים בגנים בתש"ס נובעת מקבלת הקובץ במועד שונה משאר הקבצים.

כדי לבחון האם לתנאי הרביעי לקבלת פטור משכר הלימוד (יישובים באשכול 1 ו-2) יש חלק בעליית שיעור הלמידה בחינוך הערבי נבדקו השיעורים בחמש נקודות זמן: תשנ"ח, תשנ"ט, תש"ס, תשס"ב ותשס"ד, בניכוי הערים המעורבות¹ (לוח ד).

היישובים חולקו לשתי קבוצות: יישובים באשכול 2-1 ויישובים באשכול 3-6. יש לציין כי האשכול הגבוה ביותר בקרב היישובים הערביים, בניכוי הערים המעורבות, הוא 6 (מתוך 10), ובהכללת הערים המעורבות הוא 2.8².

לוח ד.- השוואת שיעור הלמידה בגני משרד החינוך בגיל 3 בחינוך הערבי, ביישובים באשכול 2-1 ובאשכול 3-6, לפי שנת לימודים

שנת לימודים	אשכול 2-1		אשכול 3-6	
	שיעור הלמידה	אחוז השינוי לעומת שנה קודמת	שיעור הלמידה	אחוז השינוי לעומת שנה קודמת
תשנ"ח	333	-	367	-
תשנ"ט	274	-17.7	360	-1.9
תש"ס	562	105.1	486	35.0
תשס"ב	667	18.7	529	8.8
תשס"ד	823	23.4	576	8.9

הגידול הרב ביותר בשיעור הלמידה חל בין תשנ"ט לתש"ס, כאשר אחוז השינוי הגבוה ביותר הוא בקרב היישובים באשכול 2-1 - 105.1%, לעומת 35% ביישובים באשכול 3-6.

1 ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, לוד, עכו, נצרת עילית, רמלה ומעלות-תרשיחא.

2 דירוג הערים המעורבות בסדר יורד, מגבוה לנמוך: תל אביב-יפו - 8, חיפה - 7, נצרת עילית - 5, ירושלים - 4, מעלות-תרשיחא - 4, לוד - 4, רמלה - 4 ועכו - 4.

לוח ה-. ילדים בגני משרד החינוך בגילאי 3-6 בערים מעורבות(1), לפי מגזר, תשס"ד

ממוצע ילדים בגן	גני משרד החינוך	ילדים בגני משרד החינוך	סך הכל ילדים ביישוב	מגזר	
31	10,962	339,624	534,086	סך הכל	סך הכל (כל הארץ)
30	8,537	258,524	379,141	עברי	
33	2,425	81,100	154,945	ערבי	
					מזה:
35	866	30,064	66,549	סך הכל	ירושלים
35	747	26,078	38,752	עברי	
34	119	3,986	27,797	ערבי	
30	374	11,085	17,808	סך הכל	תל אביב-יפו
29	352	10,338	16,199	עברי	
34	22	747	1,609	ערבי	
32	245	7,874	12,953	סך הכל	חיפה
29	223	6,566	11,007	עברי	
59	22	1,308	1,946	ערבי	
32	134	4,307	5,937	סך הכל	לוד
31	100	3,105	3,776	עברי	
35	34	1,202	2,161	ערבי	
35	102	3,565	4,971	סך הכל	רמלה
32	83	2,682	3,322	עברי	
46	19	883	1,649	ערבי	
31	69	2,141	3,053	סך הכל	עכו
30	46	1,391	1,875	עברי	
33	23	750	1,178	ערבי	
27	57	1,549	2,396	סך הכל	נצרת עילית
27	54	1,452	1,911	עברי	
32	3	97	485	ערבי	
29	35	1,018	1,443	סך הכל	מעלות-תרשיחא
28	27	752	1,034	עברי	
33	8	266	409	ערבי	

(1) בערים מעורבות ייתכן מעבר ילדים בין גנים מן החינוך הערבי לעברי.

ג. מקורות הנתונים, הסברים והגדרות

נתוני סקר ילדים בגני ילדים ובמעונות יום מבוססים על שלושה מקורות, כמפורט להלן. בשל הבדלים בהגדרות המשתנים בקבצי המקורות השונים, יפורטו ההגדרות עפ"י כל קובץ בנפרד.

הגדרות הנוגעות לכלל הגנים:

גנים ציבוריים - כוללים את גני משרד החינוך ומעונות היום של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה.

שיעורי הלמידה - מתייחסים לילדים המבקרים בגני ילדים, בגילאי 0-6, מתוך אומדני אוכלוסייה לסוף שנת 2003. בלוח א' במבוא - הנתונים כוללים את ילדי מזרח ירושלים ובלוח 1 – הנתונים אינם כוללים את ילדי מזרח ירושלים.

גני משרד החינוך

החינוך הרשמי - מוסדות חינוך שבעלות המדינה או בבעלות הרשות המקומית אשר פורסמו ברשומות של משרד החינוך כבתי ספר רשמיים. במוסדות חינוך רשמיים ניתן חינוך ממלכתי וממלכתי דתי. החינוך הרשמי מתייחס בעיקר לחינוך היסודי ולחטיבות הביניים.

החינוך המוכר שאינו רשמי - כל מוסד חינוך, שאינו נכלל בהגדרה של מוסד חינוך רשמי ופורסם ברשומות של משרד החינוך כמוסד שאינו רשמי.

מגזר - נקבע על פי שפת ההוראה בגני טרום חובה וחובה של משרד החינוך.

מעונות היום

מגזר – נקבע על-פי לאום הילד כפי שדווח בקובץ מעונות של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה.

גנים פרטיים

מגזר – נקבע על-פי דת היישוב בו ממוקם הגן.

הערכת הנתונים

גנים ציבוריים:

קובץ מינהלי של משרד החינוך – לגבי גני משרד החינוך

בעיבודי תשס"ד, לעומת נתוני השנים הקודמות, חל שינוי בשיטת איסוף הנתונים. בעבר שימש קובץ אגרגטיבי של גני משרד החינוך (רשומה לגן, ובה מספר ילדים בכל גן) כמקור לנתוני הסקר. בקובץ תשס"ד התקבלו נתוני פרט עבור ילדי הגנים, כשברשומת הפרט הופיעו, בין היתר, שם וסמל הגן.

באמצעות קובץ נתוני הפרט ניתן היה לערוך הקבלה בין קובצי גני משרד החינוך ומעונות היום של משרד התעשייה המסחר והתעסוקה, ולכלול את הילדים המופיעים בשני הקבצים רק בקובץ משרד החינוך.

יש לציין כי ההבדל בין סוגי הקבצים של משרד החינוך עלול להשפיע על מידת הכיסוי של גני הילדים, וכתוצאה מכך ייתכנו שינויים בממוצע הילדים בגן. זוהי אחת הסיבות לעלייה בממוצע הילדים בגן, בהשוואה לשנים קודמות.

ההקבלה בין הקבצים וניכוי הרישומים הכפולים גרמה לירידה בשיעורי הלמידה בקרב ילדי הגנים הציבוריים.

קובץ מינהלי של משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה – לגבי מעונות היום

הקובץ כולל נתוני פרט של ילדים בגילאי 0-6. ניתוח הנתונים נעשה באמצעות אגרגציה של הילדים בגן, לפי סמל הגן.

יצוין כי חלק מן השינויים שחלו בשיעורי הלמידה בקרב ילדי מעונות היום נובעים מתיקון חישוב גיל הילדים בקובץ. בעבר חושב הגיל על-ידי הפחתת שנת הלידה מהשנה האזרחית בה הסתיימה שנת הלימודים. החל משנת תשס"ד הופחתה שנת הלידה מהשנה האזרחית בה החלה שנת הלימודים. בעקבות התיקון חלה עלייה בגילאי 0-2, וירידה בגילאי 3 מעלה.

קובץ גנים פרטיים:

הקובץ מבוסס על "סקר תלמידים בחינוך הקדם-יסודי, תשס"ד", הכולל ילדים בגילאי 0-6. הסקר נערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בחודשים דצמבר 2003 עד אפריל 2004 בקרב גנות פרטיות (ראה לוח 8.6 בשנתון הסטטיסטי לישראל 2005, מס' 56). הסקר משקף תמונת מצב בגנים הפרטיים בחודשים דצמבר 2003 - אפריל 2004.

יצוין כי המידע על הגנים הפרטיים הוא מידע חסר, כמפורט להלן:

בעיות באיתור הגנים: מסגרת הסקר מורכבת מגני משרד החינוך לגילאי 3-6 בבעלות פרטית, מגנים לגילאי קדם-יסודי המקבלים הדרכה פדגוגית מן האגף לחינוך קדם-יסודי של משרד החינוך ומגנים החברים בארגון הגנים הפרטיים בישראל. בשנת תשס"ד הופסקה ההדרכה הפדגוגית, ולכן הסקר מבוסס על מסגרת מן השנים שעברו.

בשל ריבוי מקורות הנתונים התגלו בשנים האחרונות כפילויות בגנים (לוח ו). בעיה זו טופלה בסקרים הבאים, שבוצעו בשנים תשס"ג ותשס"ד, והכפילויות נוכו. גנים שדיווחו על סגירת הגן נוכו מן הקובץ, ואולם, גנים רבים שנסגרו לא דיווחו על כך, ומהם לא התקבלו נתונים. מאידך עודכנו הגנים החדשים שנוספו בשנים אלה ונוספו למסגרת הסקר.

יש גנים שאינם נכללים בסקר משתי סיבות עיקריות:

1. אינם משתייכים לגופים המוזכרים לעיל;
2. פתיחה וסגירה של גני ילדים מתרחשת לעתים קרובות בין שנות לימוד ובמהלכן.

גם מצבת הילדים בגן היא דינמית מאוד, וילדים נכנסים ועוזבים את הגן לאורך כל השנה.

היענות הגנים שאותרו: בשנת תשס"ד נשלחו שאלונים לכ-1,859 גנות, מתוכן ענו כ-750 גנות.

על כן, הנתונים המופיעים בפרסום זה בחלק הנוגע לגנים פרטיים מתייחסים רק לגנים שבהם הגנות השיבו לשאלוני הסקר.

לוח ו-1. תוצאות פקידת הגנים הפרטיים

שנת סקר	מסגרת הסקר	מסגרת לאחר ניכוי גנים כפולים	מזה:	
			גנים פעילים	גנים סגורים
תשס"ב (2001/02)	3,092	2,645	675	160
תשס"ג (2002/03)	1,920	1,856	690	118
תשס"ד (2003/04)	1,859	1,807	746	128